

Därför lever fler barn i Sörmland i hushåll med ekonomisk utsatthet jämfört med barn i andra län

HRU Region Sörmland | Repslagaregatan 19, 611 88 Nyköping

Innehållsförteckning

Därför lever fler barn i Sörmland i hushåll med ekonomisk utsatthet jämfört med barn i andra län	3
Sammanfattning	3
1.1 Inledning	3
1.1.1 Ekonomisk utsatthet kan mätas på många sätt	5
1.2 Sörmland har svåra förutsättningar	5
1.3 Kan hushållens egenskaper förklara varför vissa lever under skälig levnadsnivå och andra inte?	7
1.4 Slutsatsen är att förutsättningarna förklarar Sörmlands siffror	9
Referenser	9
Bilaga A: Variabeldefinitioner	9
Bilaga B: Statistiska resultat	11

Därför lever fler barn i Sörmland i hushåll med ekonomisk utsatthet jämfört med barn i andra län

Sammanfattning

Detta PM utgår från det faktum att andelen barn och unga som lever i ekonomisk utsatthet är hög i Sörmland i jämförelse med riket. Baserat på detta syftar PMet till att besvara frågan hur det kommer sig. I detta PM presenteras statistik kring barn och ungas levnadsförhållanden i riket, i Sörmland och i ett antal jämförbara län. Dessutom presenteras resultat från en statistisk modell där data på individnivå har använts för att svara på varför andelen skiljer sig åt mellan riket och Sörmland.

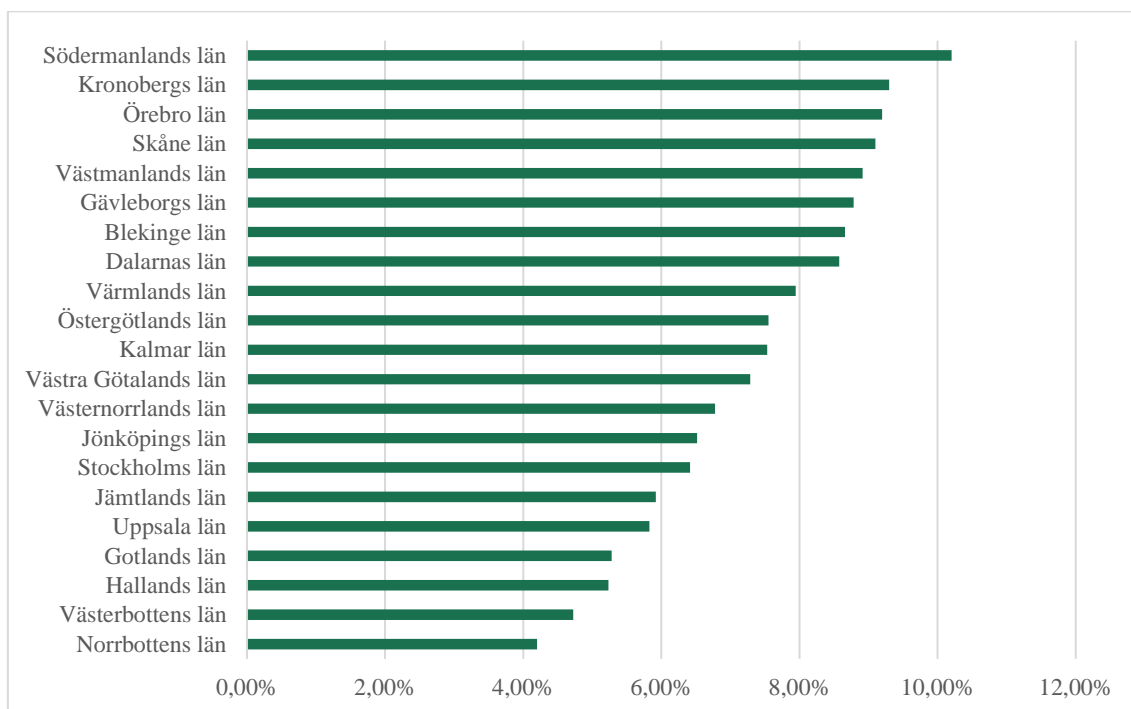
Resultaten i korthet:

- Sörmlands relativt höga andel barn i hushåll som inte når upp till en skälig levnadsnivå kan helt förklaras av hur rådande förutsättningar skiljer sig mot andra län.
- Låg sysselsättning bland föräldrar i länet är den största anledningen till den relativt höga barnfattigdomen i Sörmland. Om modern arbetar är den absolut viktigaste faktorn.
- Hushållets sammansättning och föräldrarnas bakgrund spelar också stor roll.
- Att komma till rätta med länets höga andel barn i ekonomisk utsatthet kräver ett riktat arbete med ovanstående förutsättningar.

1.1 Inledning

Den offentliga statistiken är tydlig på en sak; andelen barn i hushåll med låg inkomststandard är hög i Sörmland. I vissa sammanställningar är andelen högst i landet. Detta visas i figur 1.

Figur 1. Andel med låg inkomststandard bland hemmaboende barn och unga noll till sjutton år efter region, år 2021

Data från 2021. SCB:s öppna data.

Det finns många individfaktorer som ökar sannolikheten för en ung person att leva med låg inkomststandard. Dessa är, enligt SCB:s genomgång (SCB, 2022a):

- Yngre barn lever i familjer med sämre ekonomi i högre utsträckning än äldre barn.
- Ensamstående föräldrar
- Många hemmaboende syskon
- Utländsk bakgrund
- Föräldrar som inte förvärvsarbetar
- Föräldrar med enbart förgymnasial utbildning
- Barn som bor i områden med socioekonomiska utmaningar lever i familjer med sämre ekonomi i högre utsträckning än barn som bor i områden med bättre socioekonomiska förutsättningar.

Baserat på detta ställer vi oss frågan om den skillnad vi ser i andelen barn i hushåll med låg inkomststandard i Sörmland och i resten av landet kan förklaras av att Sörmland har en högre andel familjer som har just dessa egenskaper som i sig innebär en högre

sannolikhet för att hushållet har låg inkomststandard. Om högre frekvens av dessa orsaksvariabler inte kan förklara skillnaden mellan Sörmland och resten av landet kan det vara så att det finns ”lokala okända” faktorer som gör att nivån är högre i Sörmland än i andra län. Vilka dessa i så fall kan vara kan man behöva eftersöka genom mer kvalitativa förklaringar.

1.1.1 Ekonomisk utsatthet kan mätas på många sätt

Vad innebär det då att leva i ett hushåll med låg inkomststandard? Det innebär i grova drag att hushållet inte har inkomster som helt och hållet täcker det som SCB kallar för baskonsumtion utifrån hushållets storlek och kommuntyp (se variabeldefinition i bilaga för utförligare information). I det här PMet försöker vi med hjälp av befolkningsdata bena ut vilka faktorer som kan bidra till att andelen barn i dessa hushåll är hög i Sörmland. Att vi använder data på individnivå gör att vi behöver använda ett något annorlunda mått på ekonomisk utsatthet. Därför kommer vi fortsättningsvis att använda ett mått som mäter om hushållet når upp till det som enligt statistiken kallas för en skälig levnadsnivå. Detta anger om hushållet har en disponibel inkomst som täcker en genomsnittlig boendekostnad och det årliga prisbasbeloppet. Måttet för skälig levnadsnivå är snävare och färre personer beräknas inte uppnå skälig levnadsnivå än de som har låg inkomststandard.

1.2 Sörmland har svåra förutsättningar

I tabellen nedan visas risken för unga under 18 år att leva i hushåll som inte når upp till skälig levnadsnivå, enligt statistiken. Detta visas för Riket, för Sörmland och för ett antal jämförbara län. I tabellen presenteras även hur länen skiljer sig åt med avseende på de andra faktorer som vi kan följa i data och som SCB lyfter som riskfaktorer för just att ett hushåll ska ha låg inkomststandard.

Tabell 1. Beskrivande statistik för unga under 18 år, år 2020

	Riket	Sörmland	Östergötland	Kronoberg	Örebro	Västmanland	Gävleborg
Andel barn i hushåll som inte har skälig levnadsnivå, (procent)	5,04	6,29	4,26	5,31	5,75	5,60	4,62
Andel barn i hushåll med ensamstående förälder, (procent)	21,30	25,53	20,59	18,58	23,42	23,65	25,21
Andel barn med utländsk bakgrund, (procent)	26,13	30,45	24,70	30,89	26,02	29,91	22,73
Andel barn i hushåll med fler än fyra barn, (procent)	4,18	6,91	4,80	6,45	5,58	5,71	4,97
Andel barn med en mor som klassas som sysselsatt, (procent)	80,00	74,70	79,90	77,43	77,62	76,30	78,91
Andel barn med en far som klassas som sysselsatt, (procent)	87,31	83,97	87,76	86,90	86,34	86,41	86,83
Andel barn med en mor som enbart har förgymnasial utbildning, (procent)	10,94	16,61	12,06	13,55	14,03	14,29	14,74
Andel barn med en mor som har eftergymnasial utbildning, (procent)	78,46	70,85	77,02	75,71	75,27	73,11	73,14
Andel barn med en far som enbart har förgymnasial utbildning, (procent)	13	17,41	13,83	14,18	14,74	15,85	15,06
Andel barn med en far som har eftergymnasial utbildning, (procent)	70,25	62,65	68,94	67,34	66,96	65,40	64,55

Källa: Egna beräkningar utifrån STATIV-databasen, SCB. Data från 2020.

Som man ser i Tabell 1 är det större sannolikhet att leva i ett hushåll som inte når upp till skälig levnadsnivå i Sörmland än i riket i stort. Denna skillnad är ca en procentenhet.

Även jämfört med Östergötland, Kronoberg, Västmanland, Örebro och Gävleborg är andelen barn i hushåll som inte når upp till skälig levnadsnivå hög i Sörmland. Här jämför vi med Östergötland eftersom det är ett närliggande län. Övriga län är valda för att de enligt Kolada definieras som län som har liknande socioekonomi som Sörmland år 2021.

I nedre delen av tabellen ser vi också att det är en hög sannolikhet att leva i ett hushåll med fler än fyra barn i Sörmland. Andelen barn och unga som är utrikes födda eller har utländsk bakgrund, eller som lever med en ensamstående förälder i Sörmland är något högre än andelen i riket men det finns jämförbara regioner med högre andelar. Dessa är alla faktorer som i sig är förknippade med en högre sannolikhet för att leva i ett hushåll som låg inkomststandard.

Något som är tydligt från Tabell 1 är att unga i Sörmland i lägre utsträckning än i alla jämförda län har föräldrar som är sysselsatta. Dessutom har de sörmländska unga den högsta andelen föräldrar med enbart förgymnasial utbildning och den lägsta andelen föräldrar med eftergymnasial utbildning. Att sysselsättningsgraden och utbildningsnivån är lägre är faktorer som i sig är förknippade med en större sannolikhet för låg inkomststandard. Den beskrivande statistiken talar alltså för att det kan vara så att den höga andelen barn och unga i hushåll som inte når upp till skälig levnadsnivå kan förklaras av låg sysselsättningsgrad och låga utbildningsnivåer i länet.

1.3 Kan hushållens egenskaper förklara varför vissa lever under skälig levnadsnivå och andra inte?

I det här avsnittet använder vi en statistisk modell för att undersöka om det vi såg i den beskrivande statistiken gäller. I den här analysen studeras enbart de län som beskrivs i föregående avsnitt. Avgränsningen är gjord för att inte markant skilda regionala förutsättningar ska påverka modellen, utan här analyserar vi i stället enbart län som har relativt liknande förutsättningar.

I tabellen nedan presenteras regressionsresultat där vi studerar i hur stor utsträckning som de olika individfaktorerna kan förklara varför vissa individer lever i hushåll som inte når upp till skälig levnadsnivå. Här har vi skapat en variabel som vi kallar för ”leva i Sörmland”. Kan denna variabel förklara stor del av variationen i modellen är det

sannolikt att just det faktum att man lever i Sörmland har stor inverkan på om man når upp till skälig levnadsnivå eller inte. I tabell 2 ser vi hur stor del av variationen i sannolikheten att leva i ett hushåll som inte når upp till skälig levnadsnivå som varje individfaktor kan förklara (R-2). Vi ser också om variabeln i sig själv har ett samband med sannolikheten att leva under skälig levnadsnivå (signifikans).

Tabell 2. Hushållens egenskaper och förklaringsgrad för att leva i hushåll som inte når upp till skälig levnadsnivå, år 2020

	Signifikans	R-2
Att ha en förvärvsarbetande mor	Ja	0,0954
Att ha en förvärvsarbetande far	Ja	0,0722
Att ha utländsk bakgrund	Ja	0,0438
Moderns utbildningsnivå	Ja	0,0433
Att leva med ensamstående förälder	Ja	0,0238
Faderns utbildningsnivå	Ja	0,021
Att leva i familj med fler än fyra barn	Ja	0,0036
Att leva i Sörmland	Ja	0,0005

Egna beräkningar utifrån STATIV-databasen, SCB. Data för 2020. Modellen är baserad på data för Sörmland, Östergötland, Kronoberg, Örebro, Västmanland, Gävleborg.

Det vi ser i Tabell 2 är att moderns förvärvsgrad är den variabel som förklarar störst andel av variationen mellan individer när det kommer till att inte nå upp till skälig levnadsnivå. Den förklarar hela 9,54 procent av variationen, vilket är mycket när det kommer till individdata. Att leva i Sörmland eller inte förklarar som jämförelse enbart 0,05 procent. Detta betyder att den viktigaste variabeln för oss att ha med i en modell för att förklara sannolikheten för en ung person att leva under skälig levnadsnivå är moderns förvärvsfrekvens. Dessa siffror kommer från enkla linjära regressioner. Men samma slutsats nås om analysen utförs med hjälp av en logistisk regression.

I bilagan redovisas en tabell över hur övriga förklarande variabler bidrar till modellens förklaringsgrad, när vi väl har moderns förvärvsfrekvens i modellen. Den första slutsatsen vi kan dra i den analysen är att modellens förklaringsvärde inte ökar när vi

inkluderar den variabel som anger huruvida en person bor i Sörmland eller inte, när vi väl har inkluderat moderns förvärvsfrekvens. Detta innebär att det inte finns skillnader mellan Sörmland och de övriga länen som inte kan förklaras av skillnader i mödrarnas förvärvsgrad.

Den andra slutsatsen vi kan dra är att förklaringsgraden i modellen ökar när vi, utöver moderns förvärvsgrad, inkluderar antingen en variabel som anger om föräldrarnas är ensamstående, en variabel som anger om personen har utländsk bakgrund eller en variabel som anger om fadern förvärvsarbetar. I bilagan presenteras en tabell där alla kombinationer av dessa förklarande variabler testas för att se vilken modell som sammantaget förklarar mest av sannolikheten för utfallet. Slutsatsen som kan dras är att den modell som ger högst förklaringsgrad är när alla dessa förklarande variabler är inkluderade i modellen. Se tabell i appendix för regressionsresultat för alla kombinationer av dessa variabler. Se även korrelationsmatris i bilaga.

Detta säger oss alltså att barnens sannolikhet att leva i hushåll som inte når upp till skälig levnadsnivå kan till del förklaras av föräldrarnas förvärvsgrad, om barnet har utländsk bakgrund och huruvida hushållen består av två vuxna eller en ensamstående förälder.

Räkna utifrån modellen: Skillnaderna är stora.

Sannolikheten för en ung person under 18 år med

- utländsk bakgrund,
- en ensamstående förälder
- samt föräldrar som inte förvärvsarbetar

att leva i ett hushåll som inte når upp till skälig levnadsnivå är ungefär 28 procent.

Sannolikheten för en ung person under 18 år med

- svensk bakgrund,
- sammanboende föräldrar
- samt föräldrar som förvärvsarbetar

att leva i ett hushåll som inte når upp till skälig levnadsnivå är ungefär noll procent.

1.4 Slutsatsen är att förutsättningarna förklarar Sörmlands siffror

Detta PM utgår från det faktum att andelen barn och unga som lever i ekonomisk utsatthet är hög i Sörmland i jämförelse med riket. Syftet med PMet är att besvara frågan hur det kommer sig. Genom PMet har vi alltså ställt oss frågan om hushållens egenskaper kan förklara varför fler lever i hushåll under skälig levnadsnivå i Sörmland än i andra län?

Svaret är ja. Både den beskrivande statistiken och den statistiska modellen talar för att den höga andelen barn och unga i hushåll som inte når upp till skälig levnadsnivå i Sörmland kan förklaras av hushållens sammansättning i länet samt den låga sysselsättningsgraden bland föräldrar i länet.

Referenser

SCB (2022a). *Barn med låg inkomststandard*.

SCB (2022b) *STATIV Longitudinellt register för integrationsstudier*.

Bilaga A: Variabeldefinitioner

Låg inkomststandard, SCB (2022a).

Måttet inkomststandard beskriver hur väl en familjs inkomster räcker för att betala nödvändiga omkostnader som till exempel mat, boende, hemförsäkring och barnomsorg. Vid beräkningen av inkomststandard sätts familjens disponibla inkomst i relation till levnadsomkostnaderna, som ibland kallas baskonsumtionen.

Levnadsomkostnaderna bygger på schablonbelopp för exempelvis mat, inte familjens faktiska omkostnader. Schablonbeloppet för boende varierar mellan olika typer av kommuner. Hänsyn tas till familjens sammansättning (antal barn och vuxna), eftersom levnadsomkostnaderna varierar beroende på familjens storlek.

Låg inkomststandard innebär att inkomsterna inte räcker för att betala levnadsomkostnaderna, dvs. att den disponibla inkomsten är lägre än den så kallade baskonsumtionen vilket ger en inkomststandard som är lägre än ett.

Skälig levnadsnivå SCB (2022b).

Disponibel inkomst i förhållande till skälig levnadsnivå. Beräknas utifrån den disponibla inkomsten i SCB:s Inkomst och Taxeringsregistret. Hänsyn tas till konsumtionsenhet, hyra för boende och årligt prisbasbelopp. Anges i procent. Till exempel. 134 procent betyder att familjen har en disponibel inkomst som är 34 procent högre än den skäliga levnadsnivå som gäller för den familjens storlek och sammansättning. Från och med 2020 ingår även nordiska inkomster.

Ensamstående förälder

Hushållet har kodats som antingen ensamstående far eller mor med minst ett hemmavarande barn under 18 år.

Fler än fyra barn

Baseras på en totalräkning av antalet hemmaboende barn i hushållet, oavsett barnens ålder.

Utländsk bakgrund

En person definieras som med utländsk bakgrund om hen antingen själv är utrikes född eller om hen är svenskfödd men med två utrikes födda föräldrar.

Moder/fader förvärvsarbetar

Modern/Fadern definieras som förvärvsarbetande 16 till 74 år enligt SCBs variabel SyssStat, vilket innebär att hen har en inkomstuppgift om minst 100 kronor i november.

Förälder med enbart förgymnasial utbildning

Till denna grupp räknas föräldrar som har som högst nioårig förgymnasial utbildning.

Förälder med eftergymnasial utbildning

Till denna grupp räknas föräldrar som har någon slags eftergymnasial utbildning, som minst tre år.

Bilaga B: Statistiska resultat

Tabell A1. Hushållens egenskaper och förklaringsgrad för att leva i låg inkomststandard när Moderns förvärvsgrad är inkluderad i modellen, år 2020

	Signifikans	R-2
Bara Moderns förvärvsfrekvens	Ja	0,0954
Att leva i Sörmland	Ja	0,0955
Att leva med ensamstående förälder	Ja	0,1125
Att leva i familj med fler än fyra barn	Ja	0,0955
Att ha utländsk bakgrund	Ja	0,1027
Moderns utbildningsnivå	Ja	0,0987
Faderns utbildningsnivå	Ja	0,0892
Att ha en förvärvsarbetande far	Ja	0,1216

Egna beräkningar utifrån STATIV-databasen, SCB. Data för 2020. Modellen är baserad på data för Sörmland, Östergötland, Kronoberg, Örebro, Västmanland, Gävleborg.

Tabell A2. Regressionsestimat för de förklarande variabler som bidrar till förklaringsgraden när moderns förvärvsgrad är i modellen.

	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4
Förvärvsarbetande mor	-.1364996***	-.1186654***	-.1074518***	-.1054911***
Förvärvsarbetande far		-.114969***	-.1116736***	-.1050713***
Ensamstående förälder	.0707579***	.0471313***		.0498353***
Utländsk bakgrund	.0491421***		.030122***	.0342886***
R2	0,1205	0,1297	0,1247	0,1338

Egna beräkningar utifrån STATIV-databasen, SCB. Data för 2020. Modellen är baserad på data för Sörmland, Östergötland, Kronoberg, Örebro, Västmanland, Gävleborg. *** vid ett

regressionsestimat ska tolkas som att den förklarande variabeln har ett statistiskt signifikant samband med den variabel som modellen försöker förklara, här om ett barn lever i ett hushåll som inte når upp till skälig levnadsnivå.

Korrelationsmatris

Tabell A3. Korrelationsmatris

	Låg inkomststandard	Ensamstående förälder	Utländsk bakgrund	Förvärvsarbetande fader	Förvärvsarbetande moder
Låg inkomststandard	1.0000				
Ensamstående förälder	0.1170	1.0000			
Utländsk bakgrund	0.2128	-0.0379	1.0000		
Förvärvsarbetande fader	-0.2672	-0.0953	-0.3246	1.0000	
Förvärvsarbetande moder	-0.2933	-0.0351	-0.4233	0.2971	1.0000

Egna beräkningar utifrån STATIV-databasen, SCB. Data från 2020. Modellen är baserad på data för Sörmland, Östergötland, Kronoberg, Örebro, Västmanland, Gävleborg.